

BEELDDENKERS

In elke klas zitten er wel een paar. Leerlingen waarvan je het gevoel hebt dat ze het wel kunnen, maar die toch niet presteren zoals je zou verwachten. Is het niveau te hoog, zijn er moeilijkheden thuis of gieren de hormonen door het puberlijf? Welk protocol je ook volgt, je komt er niet uit omdat 'anders' denken.

door Lot Blom

In de Franse film *Être et avoir* heeft een schoolmeester dertien leerlingen van verschillende leeftijden in zijn klas, tevens enige klas van de dorpschool. Mooi is om te zien hoe hij voor ieder kind de aandacht heeft die nodig is en zorgt dat wat hij aanreikt ook bij het kind overkomt. Hij houdt zich niet bezig met onzin over leerstijlen en hersenhelften. Hij observeert, leeft zich in en gebruikt spontaan zijn pedagogisch inzicht heel om de verbinding te vinden die juist dat ene kind nodig heeft.

Franse schoolmeester

Een ouderwets, romantisch beeld, dat in onze tijd waarin de grootschaligheid fors heeft toegeslagen, opzij wordt geschoven als zijnde onbruikbaar. In het voortgezet onderwijs lijkt het zelfs onmogelijk. Daar is de band tussen leraar en leerling vluchtig en de druk om binnen een bepaalde tijd te presteren groot. Voor een persoonlijke, spontane aanpak is niet veel ruimte meer. Toch denk ik dat iedereen die voor de klas staat, ook in het voortgezet onderwijs, die

IN DE KLAS

Franse schoolmeester een beetje in zich heeft. En al is het maar een beetje, misschien is het net genoeg voor die ene leerling waar niet uitkomt wat er in zit.

Beelddenken

Om deze leerling goed te helpen moet je je inleven zodat je vanuit de leerling kunt zien waar de knelpunten zitten. Observeren en inleven. Dat deed ook de logopediste Maria Krabbe. Zij gebruikte rond 1930 als eerste de term 'beelddenken' in het onderwijs. Ze vroeg zich af hoe het kwam dat bij sommige leerlingen de normale werkwijze geen resultaat gaf, terwijl ze wel intelligent leken te zijn. Ze kwam tot de conclusie dat het aan hun denkwijze lag, dat ze anders dachten en daarom ook anders les moesten krijgen. Haar waarnemingen brachten voor het eerst woordblindheid in verband met beelddenken. Tot dan toe was woordblindheid alleen als een aangeboren defect beschouwd, te vergelijken met afasie. Ze bundelde haar bevindingen in een totaal nieuwe benadering van het probleem en schreef er een boek over: *Beelddenken en woordblindheid* (Krabbe, 1951). 'Ik zie de woordblindheid van intelligente kinderen als gevolg van een overmachtig beelddenken, dat zó sterk op de voorgrond komt, dat het andere faculteiten opzij dringt en daardoor in de praktijk het effect oplevert van een zeker defect.'

Verfijnd

Haar beschrijving van de leerlingen die ze beelddenkers noemde, is heel verfijnd en duidelijk herkenbaar: 'Om op de middelbare school te kunnen komen moeten ze een begaafdheid hebben, die evenredig is aan de graad van hun stoornis. Hebben ze die, dan weten ze de lagere school te doorworstelen, lijdend onder miskennen en onrechtvaardige verwijten. Op de middelbare school zijn ze een raadsel voor hun leraren. Sommige houden hen voor intelligent, maar lui, onoplettend, onverschillig, nonchalant; andere voor onbegaafd en nerveus, maar van goeden wille. Naarmate er meer talen op het leerprogramma komen, raken deze kinderen meer en meer vast, ondanks hulp bij huiswerk en privaattlessen. Zelf staan ze ook niet-begrijpend tegenover hun moeilijkheden.'

Meerdimensionaal en lijndenken

Wat is dat beelddenken eigenlijk, waar Maria Krabbe het over heeft? Beelddenken is een snelle, associatieve manier van denken, waarbij de verbeelding en het gevoel een grote rol spelen. Beelddenken doen we de hele dag, daarom

denken we er niet over na. We hebben allemaal beelden in ons hoofd. We gebruiken voortdurend onze verbeelding om aan te vullen wat we voelen, zien en horen, zodat we het in een context kunnen plaatsen. De taalkundige Steven Pinker noemt dat meerdimensionaal denken. De meeste mensen vinden de context door in volgorde te denken, gewoon het een na het ander. Ik noem dat lijndenken.

Het voordeel van een lineaire manier van denken is dat je weinig fouten maakt, uitkomt waar je wilde zijn en doet wat de bedoeling is. De leerling waar niet uitkomt wat je

Beelddenkers gaan op een andere manier met taal om

ervan verwacht, gebruikt haar verbeelding graag en veel, vindt de context door te associëren. Ze is een beelddenker. De volgorde vindt ze niet zo belangrijk en ze is soms langzaam, soms juist sneller. Maar ze is nieuwsgierig en gaat graag diep op de dingen in.

De leerkracht moet het anders denken van deze leerling accepteren en ook het andere tempo van leren. De leerstof moet hier en daar worden aangepast, levend gemaakt, zodat de beelddenker zich ermee kan verbinden. Geen lege regels, maar karakteristieke voorbeelden. De leerkracht moet steeds het uitgangspunt kunnen bijstellen, want geen enkel middel is effectief als je op het verkeerde spoor zit.

Taalgevoel

De suggestie dat beelddenken woordloos zou zijn heeft in het onderwijs voor veel onbegrip gezorgd. Het klopt ook niet. Beelddenkers zijn vaak heel visueel en ervaren de beelden in hun hoofd dan zo direct dat ze het gevoel hebben dat er geen woorden bij zijn. Er is geen ondertiteling, soms zelfs geen soundtrack, alleen beelden. Maar bij het maken van de beelden, het maken van de film, is wel degelijk taal gebruikt. De verbeelding is in werking gezet en de verbeelding werkt samen met de taal. Taal is zowel lineair als meerdimensionaal.

Beelddenkers hebben veel taalgevoel, maar gaan op een andere manier met taal om. Ze zullen misschien 'blij' lezen als er 'verheugd' staat, vinden spelling lastig en hebben leesproblemen. Toch komen ook zij door het woord tot begrip. Taal is net zo goed hún geboorterecht als van ieder ander mens. In de baarmoeder voelen en luisteren we al

Beelddenkers zullen misschien 'blij' lezen

en met de eerste schreeuw die we uiten bij onze geboorte begint onze taalontwikkeling. Pas daarna ontwikkelt de verbeelding zich. In de loop van ons eerste levensjaar kunnen we meer benoemen en zien daardoor ook meer. Onbenoemde beelden verdwijnen in het niets. Wat je kunt benoemen krijgt vorm.

Beelddenkers hebben concreet, beeldend en levend materiaal nodig, maar moeten de lesstof ook kunnen verwoorden om tot dieper begrip te komen. Niet te veel plaatjes, want ze maken hun eigen beelden. Behalve kunstzinnige expressie en muziek, hebben ze ook taal nodig om eruit te laten komen wat er in zit.

TIPS

In opvoeding en onderwijs kan meer rekening worden gehouden met de kwaliteiten van beelddenkers. Tien tips die de leerkracht in het dagelijkse programma kan inpassen:

1 Empathie is de sleutel

Door je empathisch op te stellen krijg je informatie over de ander die je op mentaal niveau niet krijgt. De ander voelt zich geaccepteerd en is meer geneigd om naar je te luisteren en mee te werken.

2 Visualisatie geeft je brein het materiaal om mee te werken

Gebruik je eigen verbeelding om de beelddenker te helpen. Stel je voor welk gereedschap en welke informatie de leerling nodig heeft om verder te kunnen gaan.

3 Spreek de natuurlijke nieuwsgierigheid van de leerling aan

Als je zelf enthousiast bezig bent, wil de leerling het ook uitproberen. Maak de lesstof persoonlijk. De aansluiting met

het dagelijks leven geeft telkens een klik in het leerproces.

4 Geef ze het juiste beeld van wat je wilt dat ze doen

Geef de essentie. Zeg wat het is en waar het voor is. Gebruik geen woordgrapjes of negatieve zinnen. Geef ze de juiste informatie en het juiste gereedschap. Foefjes en ezelsbruggetjes roepen verkeerde associaties op.

5 Gebruik verschillende strategieën

Houd er rekening mee dat een beelddenker meer informatie bij een onderwerp betreft dan een lijndenker. Sta een voorkeursstrategie toe, maar leer ze ook andere manieren om over iets na te denken of om iets te leren.

6 Maak structuren duidelijk en leer ze zelf ook structuren maken

Vertel eerst waar de les als geheel over gaat en ga daarna pas de details uitleggen. Beelddenkende kinderen willen graag begrijpen waarom ze iets leren.

7 Stimuleer positieve emoties

Spreek in positieve bewoordingen, gebruik geen als-danzinnen. Wie zich gewaardeerd voelt en blij is, kan beter leren. De sfeer in de klas wordt ook beter.

8 Houd de taal in leven

Vertel verhalen, laat ze gedichten schrijven. Laat ze zelf liedjes, gedichten, quotes en verhalen uitkiezen, die ze vervolgens uit het hoofd leren. Leer ze redeneren en benoemen.

9 Zorg voor een goede geluidsomgeving

Ontwikkel een welluidende spreekstem. Het is heel vermoeiend voor kinderen om de hele dag naar iemand met een monotone, vlakke of scherpe stem te moeten luisteren. Zorg voor een goede akoestiek in de klas.

10 Wees je ervan bewust dat je een rolmodel bent. Geef het goede voorbeeld

Ze leren door te kijken, dus laat zien hoe het moet. Dat geldt voor het maken van een som, maar ook voor gedrag. Als jij een prettige rust uitstraalt, neemt de klas dat over. Als jij onduidelijk bent, neemt de klas dat ook over. Het zijn de beelddenkers die het eerst reageren. Waar de lijndenker afwacht tot hij er iets van snapt, zal de beelddenker meteen zijn vinger opsteken. Je kunt ze dankbaar zijn, de beelddenkers, voor de snelle feedback die ze je geven, want ze helpen je alert te blijven.